

Nyelvfejlődés csecsemőkortól kamaszkorig
ELTE BTK, 2022. február 02.

A DMOIESZ külhoni magyar gyermekek számára készülő óvodai programtervek szókészlete

Neuberger Tilda – Gagnon Eszter

NYELVTUDOMÁNYI KUTATÓKÖZPONT

AMERIKAI MAGYAR ISKOLÁK TALÁLKOZÓJA
Mi együtt-működünk!

Magyarok az USA-ban

19. század eleje

magyarok bevándorlása az Egyesült Államokba

1848-49

forradalom és szabadságharc leverését követően több ezer magyar

Századforduló

1,7 millió magyar állampolgár érkezett az USA-ba

1930-40-es évek

II. világháború után: legjelentősebb bevándorlási hullám

1956

több mint 35 000 magyar érkezett

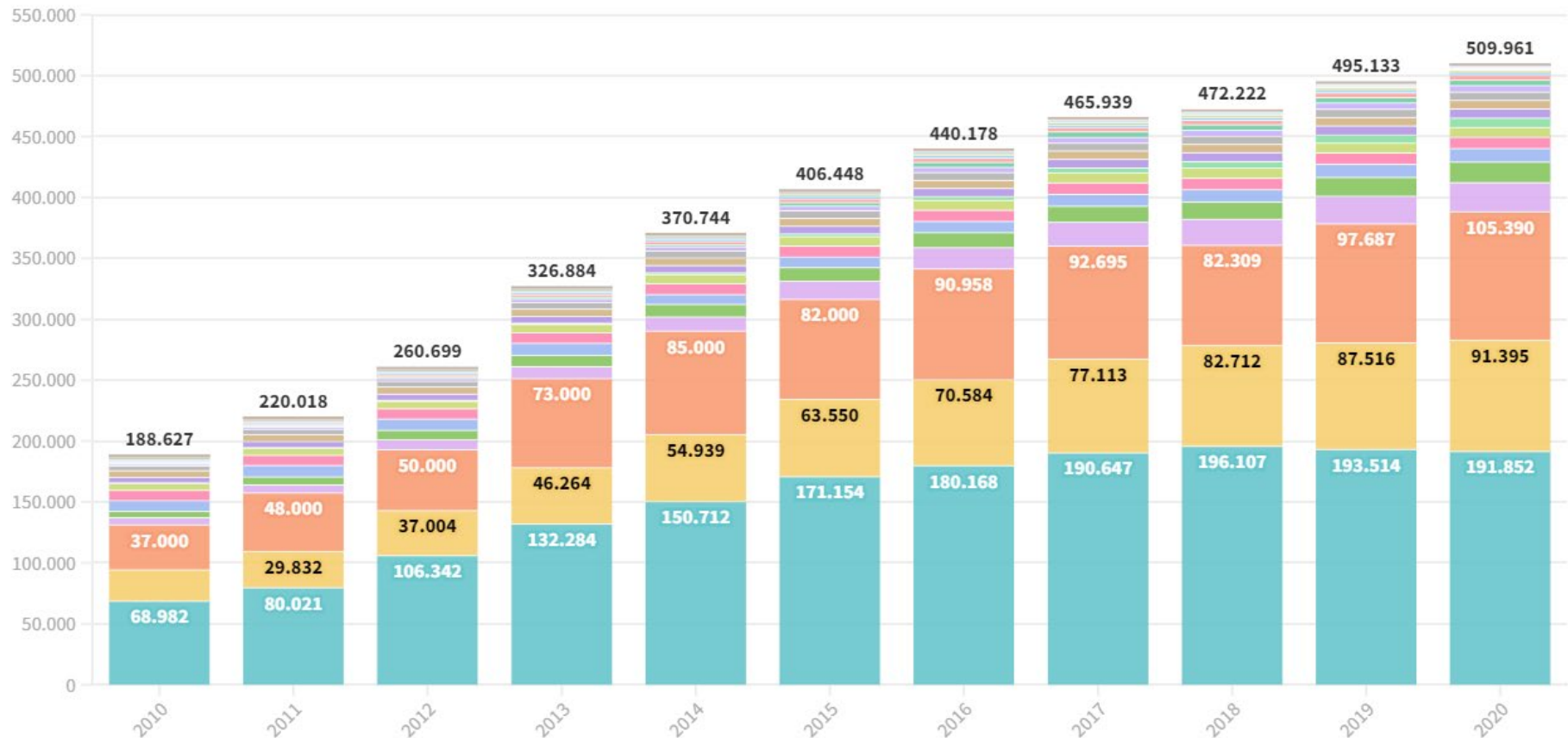
2019

Amerikai népszámlálás: 1,4 millió magyar él az USA-ban

Magyarok az EU-ban

Az európai országokban élő magyar állampolgárok száma

Németország Ausztria Egyesült Királyság Svájc Hollandia Szlovákia Írország Olaszország Csehország Svédország Franciaország Belgium
Dánia Románia Norvégia Finnország Luxemburg Lengyelország Portugália Horvátország Görögország Szlovénia Izland Törökország
Észtország Bulgária Litvánia Liechtenstein Lettország

Külhoni magyar gyermekek

- * Két- vagy többnyelvűség
  - * akinek a mindennapi életben szüksége van két (vagy több) nyelv rendszeres használatára (Grosjean 1992)
- * Első vagy második generáció
- * Domináns nyelv
- * L1 és L2 egymásra hatása
- * Nemzeti identitástudat: nyelvi és kulturális hovatartozás – magyar nyelv és kultúra megőrzése

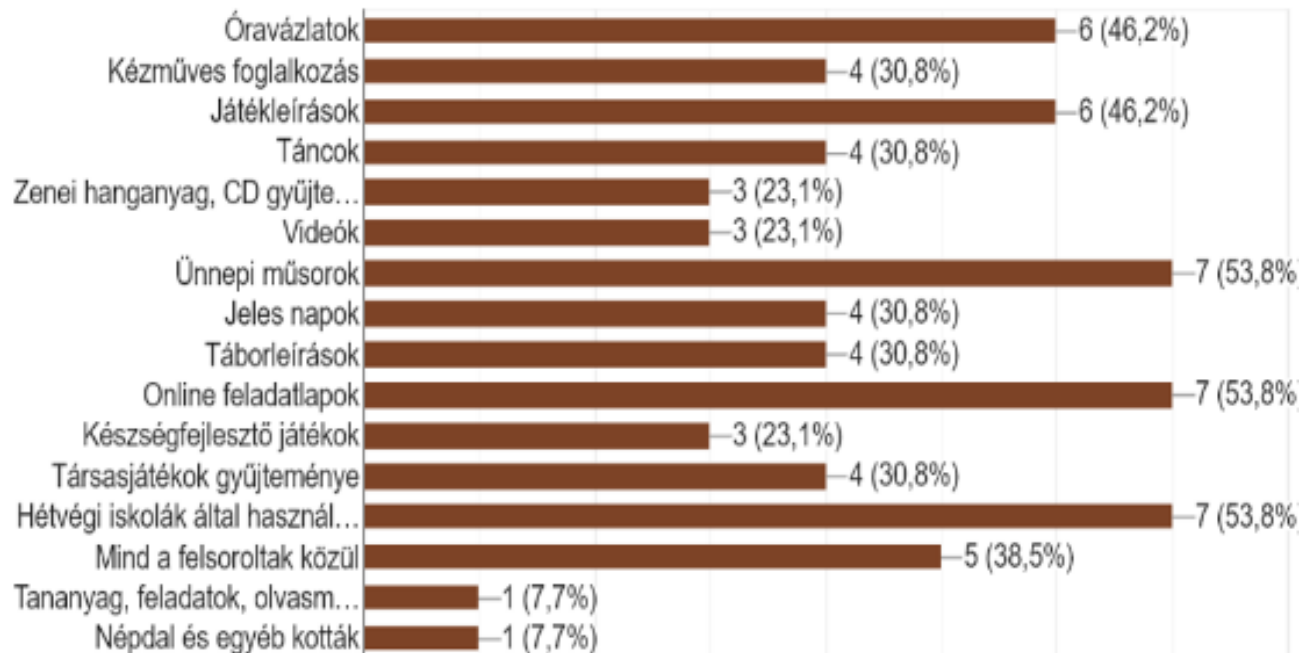
Kiindulópont

150 éve léteznek
külhoni magyar
óvodák, iskolák

- Pedagógus
egyéni mércéje
- Nincs standard,
nem tematikus
  - Vegyes
csoportok
- Kis időkeret
- Szülők szerepe

AMIT felmérés (2019)

Milyen anyagokat szeretnétek látni a központi adatbázisban? Mire van igény?

ovisterv.org

ÓVODAI KÉPZŐ PROGRAMTERVEZŐ

TELEPÜLT

ÖSSZE - TÉL - TAVASZ - NYÁR

ŐSZ

TÉL

TAVASZ

NYÁR

A DMOIESZ óvodai programtervek

Diaszpóra csapat

MIK A PROGRAMTERVEK ELŐNYEI A CÉLKÖZÖNSÉGEINK SZÁMÁRA?

GYERMEKEK

- **Érdekes** anyag, nem csak az ünnepekről szól, **megszólítja a gyermek érdeklődését** is, a belső motivációból fog beszélni
- Olyan **aktív szókincse** lesz amivel tud **a barátjával is beszélni**
- Olyan ismereteket nyer amiket a helyi óvodában, iskolában is használni tud, **konvertálhatja tudását**
- **Építi identitását, humorát** melyekkel barátokra lel
- **Valós tapasztalatokat** szerez elektronikus nyelvpermetezés helyett
- Könnyebb élvezetesebb lesz a magyar iskola, a tábork

PEDAGÓGUSOK

- **Kevesebbet keresgél,** felkészülésre, **differenciált** anyagra marad több idő
- Rugalmas, **saját anyagával kiegészítheti**
- **Megkönnyíti az együttműködést a szülővel**
- Olyan részleteket is tartalmaz mely más **szakterületekhez** tartoznak pl. **logopédia, drámapedagógia**
- **Nem ég ki a tanár, kevesebb stressz**
- **Helyettesítésre** felkészíteni már nem probléma
- **Online tanításra** is alkalmazható anyagok szükség esetén
- **Esztétikus, könnyen áttekinthető,** tele képekkel XXI.sz. versenyképes anyag
- Az iskolai tanár érdemben tud haladni ha jobb a **szókincs, erre könnyebb lesz építeni.**

SZÜLŐK

- Ha nem is ér rá egész iskola évben segíteni, **tudja mit kell segíteni** a hétfégi óvodában, iskolában.
- **Olyan anyaga lesz amire nem is gondolt,** mégis könnyen megvalósíthatja, halad a gyermeke
- **Javul a család dinamikája,** mert kisebb és nagyobb gyerek is talál érdekes anyagot ... nem megy el mással foglalkozni
- Mivel a **gyerek halad szókincsében fogja használni a nyelvet,** kevesebb stressz hogy „mondd magyarul”
- **Van partnere a kultúra és identitás átadásában** még ha szórványban is él
- **Praktikus rövid egységek** mikropillanatokban is átadhatók
- Minden **kéznél, ének, mese, játék**

Koncepció

- A diaszpóra 150 éves történelmében először valósítottunk meg egy tematikus, kulturális, hagyományőrző és magyar nyelvi alapozó programot, mely 2 hetes ciklusokra építve, teljességében majd 60 témát dolgoz fel 3-8 éves vegyes korosztály számára, és szókincsében felkészít az iskolára 9 országból diaszpóra gyakorló pedagógusokkal és magyar szakemberekkel.
- E koncepció szerint az óvodapedagógus kéthetenként, szombatoként 3 órában oktat, tanít, tevékenykedik a gyermekekkel. A szülő elmélyíti ezt az adott témát a következő két hétben, melyhez online, kulcsrakész anyagból választhat, letölthet, és kiegészítheti saját ötleteivel.

A programtervek szerkezete

TÉMA

SZABADIDŐ

CÍM

MIT TENNÉK, HA TEHETNÉM?

ELŐZMÉNY

A gyermekek tapasztalatai az általuk ismert és tudatosított szabadidős tevékenységekkel kapcsolatban. Elsősorban családi, esetleg óvodai élmények.

PEDAGÓGIAI CÉLOK

Az óvodás korosztály ismereteinek bővítése a szabadidő hasznos eltöltésével kapcsolatban. Az kirándulást, sportokat, művészeti tevékenységeket illető téma szókészletének bővítése. Elsősorban a természeti és társadalmi kapcsolatok és közösségi tevékenységek felidézésének, tudatosításának előtérbe helyezése. A gyermekek egyéni vágyainak megfogalmazásának támogatásával az önismeret fejlesztése.

STANDARD	IDŐ	FELADAT	KÉRDÉSEK
	15	1 Ráhangolás	1 Szerintetek mi történik a képeken? Te mit csinálnál ezek közül szívesen? Szeretsz-e Túrázni/úszni/festeni/focizni?
	15	2 Mese – Makk Marci kirándul	2 Hogyan is mozogtak Makk Marciék?
	30	3 Iránytű és kincskeresés	3 Merre van észak/dél/kelet/nyugat? Melyik erdei kincset találd meg?
	30	4 Sportok	4 Melyik a kakukktojás? Miért az a kakukktojás? Melyik sport? Melyik nem sport?
	30	5 Labdák	5 Melyik sporthoz használják ezt a labdát? Melyik labda tűnt el? Mi van a dobozban?
	25	6 Labdaminták	6
	30	7 Szabadidő	7 Hol vannak az elrejtett formák? Melyik képen festenek/rajzolnak/épitenek/zénelnek? Ismeritek-e a harcművészetet? Mit ábrázol a festményed?
	5	8 Ellenőrzés, értékelés	8
		Otthonra	
Teljes idő:	3:00		

SZÓKINCSES			KELLÉKEK		
1	szabadidő	11 kosárlabda	1	Beszélgatésindító képek	
2	kirándulás	12 pingpong	2	Diaképek/Báb	
3	égtájak	13 foci	3	Mágnes, tű, papírlap, egy tál víz, ceruzák, színező, papírtányérok, papír nyílak, papír iránytű, olló, ragasztó, kincskereső képei, kincskereső lapok.	
4	fűtűl	14 labda	4	Beszélgatésindító kártyák, sportkártyák 1-2-3, színezők, ceruzák, ollók, ragasztó, kartonlapok.	
5	lusta	15 futás	5	Különböző sportok labdái, játéklapok, ceruzák, terítő, doboz	
6	gyalogol	16 kerékpározás	6	Fonál, ragasztó, mini kosárlabdapalánk sablonok, papírpoharak, pingponglabdák, fekete filctollak, kavicsok, víz.	
7	úszás	17 lovaglás	7	Szabadidős játéklapok, színes ceruzák,	
8	fáradtság	18 művészet	8	beszélgatésindító kártyák, festékek, ecsetek, lapok, hangszórók, léggömbök	
9	ijátszat	19 festés	8	Fényképező	
10	tánc	20 kiállítás			

Ikon kódok

	online anyag		video – perc hosszát mellé írni a részleteknél		matematika logika
	érzelmi nevelés		kézművészet vizuális nevelés		ének-zene
	csatolt anyag a kiegészítőknél		játék, mozgás		néphagyomány
	irodalom, mese drámajáték		Montessori elem		megtalálható a Spotifyon
	nyelvi találóskérdés		kísérlet		anyanyelvi beszédfejlesztés
					korosztály

20

1. Ráhangolás

Cél: A képek segítségével beszélgetés kezdeményezése szabadidős tevékenységekről. A gyerekek találják ki, milyen tevékenységeket ábrázolhatnak a képek, próbáljanak saját élményeket felidézni, meséljenek arról, mit szoktak csinálni hétvégén a családjukkal. Beszélgetés az erdei túrázásról, versek bemutatása.

- Beszélgetés a képekről
Próbálják meg megnevezni a gyerekek, hogy milyen szabadidős tevékenységeket ábrázolnak a képek.

- Szerintetek mi történik a képeken?
- Te mit csinálnál ezek közül szívesen?
- Szeretsz-e túrázni, úszni, festeni, focizni stb.?
- „Én szívesen elindulnék egy erdei túrára és megpihennék egy tölgyfa tövében.”

Vers – **Héterdő**

Erdő, erdő, Héterdő,
bükköt, makkot megtermő,
sötétedő, pirkadó,
meseszéllal hírt adó,
meseforrást elrejtő,
erdő, erdő, Héterdő.

Dal – **Somvirággal, kakukkfűvel** (0:42 perc)

Somvirág, somvirág,
Aranysárga a világ,
Kakukkfű, kakukkszó,
Kirándulni volna jó!
Fűzfásipot faragni,
Fűzfalóval lovazni,
Árkon-bokron által
Háton hátzissákkal,
Menni mendegélni,
Este hazatérni.

Vers – Mentovics Éva:

Tölgyfa dala

Megdobállak makkal,
ha úgy tartja kedvem.
Hideg őszi szélben
szárát eleresztem.

Barna levélkéim
fújja hűvös szellő,
makkom falatozva
sodvamac felnö.

15

2. Mese

Cél: A mese felkeltheti és fenntarthatja a gyerekek kíváncsiságát. A szöveg segíti a szókinccsbővítést. Mozgással a mese dramatizálása.

Foky Ottó: Makk Marci kirándul – **Mese** (6:10 perc)

Mese előadásának lehetőségei: A videóban megjelenített diaképekkel, vagy bábbal.

Mozgásos dramatizálás

A mesében elhangzott mozgások eljátszása egy arra alkalmas téren.

1. Ugráljunk, mint amikor Makk Marci előugrott a tölgyfa gyökérházikójából.
2. Sétáljunk lábujjhegyen óriásként.
3. Sétáljunk guggolva, mint a törpék.
4. Fogjuk meg egymás vállát és meneteljünk, mint az erdei kisvasút.
5. Hasaljunk le és kússzunk mi is az erdei dombra.
6. Ülünk törökülésben, mint Marci és Marcsi a fűben.
7. Induljunk le a dombról, tárdjuk ki a kezünket, mint a madarak a szárnyaikat.
8. Ugráljunk, mint Brekkencs béka.
9. Mozgassuk a karunkat, mintha úsznánk.
10. Feküdjünk le hanyatt, fújjuk ki magunkat és napozunk kicsit.

30

3. Iránytű és kincskeresés

Cél: Az erdei kirándulással, túrázással kapcsolatos ismeretek bővítése képekkel, játéklapokkal. Egy kísérlet kipróbálása, amely élménnyel színesíti a tevékenységet.

- Kísérlet - Iránytű készítése - **Videó** (5:27 perc)
Mágnessel megdörzsölünk egy tűt, aztán egy papírlapra helyezzük és így tesszük bele egy tál vízbe. A mágneses tű elforog észak és dél irányába.

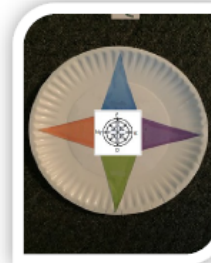

- Mondóka és színező
Elöttem van észak, hátam mögött dél,
balra a nap nyugszik, jobbra pedig kél.

- Iránytű készítése
Előre kivágott színes nyilak és egy iránytű felragasztása egy-egy papírtányérra.

- Erdői kincskeresés
A kincskereső lapok képeit megnézzük, megbeszéljük, hogy mi a nevük az ábráknak. A játék előtt a teremben/szabadban előre elhelyezzük a kincskereső lapok kivágott képeit, amelyeket a gyerekeknek meg kell keresniük és jelölhetik a saját kincskereső lapjukon. Akkor van vége a játéknak, ha mindenki megtalálta az összes képet.

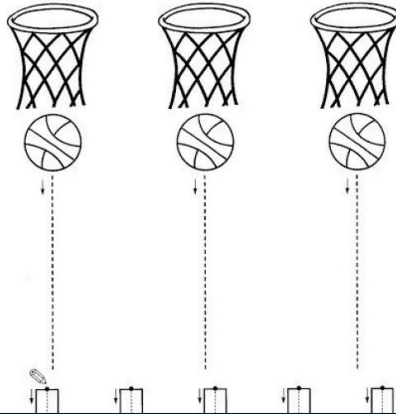

KIEGÉSZÍTŐK

1. Ráhangolás – Beszélgetésszindító képek

Rajzold meg a kosárlabda utvonalt!

OTTHONRA

EXTRA SZÓKINCST

1	vidámpark	11	lubickol	21	túrabet
2	harcművészet	12	sodor – elvisz az áramlat	22	jégtánc
3	árkon-bokron át	13	fürge	23	sí
4	hegyen-völgyön át	14	tündököl	24	vízilabda
5	rábeszél	15	farkasétvágy	25	tollaslabda
6	lábujjhegyen	16	íránytű	26	röplabda
7	guggolva	17	gally	27	korcsolya
8	kifújja magát	18	pitypang	28	repülőszárkány
9	lehuppan	19	kajak	29	horgászat
10	lakmározik	20	vívás	30	kertészkedés

LABDAJÁTÉKOK PÁROSÍTSD ÖSSZE A KÉPEKET!

Somvirággal, kakukkfűvel

Som - vi - rág, som - vi - rág, a - rany - sár - ga a vi - lág.

Ka - kukk - ló, ka - kukk - szó, ki - rán - dul - ni vol - na jó.

Fűz - la - sí - pot lá - rág - ni, Es - le ha - za - tér - ni.

Fűz - la - sí - vol lá - rág - ni,

Áz - kon bok - ton ál - tal,

Há - ton há - ti - szákkal,

Mén - ni men - de - gél - ni.

2. Mese

Foky Ottó – Makk Marci kirándul

A nyár eleji nap első sugarai lágy meleggel ébresztették az alvó erdőt. Fáni, a rigó mama friss harmattal mosdatta csivitelő fiókait. Az öreg tölgyfa gyökérhákjából először Makk Marci ugrott ki, nagyot szippantva az erdő illatos levegőjét.

Ma szép időnk lesz – gondolta, és vidáman fűttengett be a makkhába. Makk Marcinak nem tetszett a „zenés” ébresztő. Szívesen lustálkodott volna ő akár délig is. Hallani sem akart arról, hogy hátizsákkal a hátán, Marcival gyalogoljon hegyen-völgyön át. A morcos Marcsit végül is sikerült rábeszélni egy szép nyári kirándulásra.

Az erdőben már Marcsi is vidáman utánozta Marcit, aki kacar: guggolva törpe módjára – lépegetett. Egyszer csak az erdei kiscsi szelőd, si-huhu, si-huhu... utánózták a kivasutat. Fürgén kúsztak fel az erdő mélyébe dombra. Coodlatos látvány tarka virág, pillangós rétet. Miután kifújták magukat, lehuppannak tej, sajt, vajjas kenyér és gyümölcs került elő. Jólizűen lakmároz dombról. Egyszer madárként szálltak, majd repülőgépet utánóztak, Brekkens béka várta, hogy szájába repüljön a tiszoraja. De nem magát.

Nem is rossz ötlet! – gondolta Marci. Fűrődjünk meg mi is! Marci a „beáztatambuliner” állt, és a következő pillanatban má süttöt. Így Marcsit sem habozott sokáig és Brekkens békát megcs magát. Az úszás és a lubickolás után jölesett a parton üldögelni. Mí hajót messzire sodorja a szelőd. Azután hátizsákjait a fejük alá té egy kicsit, mert gyorsan növekedő, bodor felhő takarta el a napot szaladtak Marciék. Egy nagy lapulével adott menedéket a két vidán zöld leveleken az esőcseppek a szivárvány színében tündökölték.

Makk Marci és Marcsi hazafelé vették útjukat. Jöleeső fárads levegő, a jól sikerült kirándulás megtette a hatását. A vacsorát mind el. Vacsora után lefekvéshez készültek. Marcsi közben arra gond: Nagyszerű nap volt ez a mai!

DMIESZ- Óvoda – Mesterségek, foglalkozások

Készítette: ...
Lektorálta: Dr. Pálfi Sándor

Tematika

1	1 - Farsang	16	3. Formák - Színkeverés	32	7 - Magyar tenger	48	10 - Az ősz kincsei
2	1 - Hóember	17	3. Egészséges életmód	33	7 - Tenger és élővilága	49	10 - Szüret
3	1- Újévi jókívánságok	18	4. Mesebeli szerepök - Magyar mes	34	7 - Kempingezés	50	10 - Testünk
4	1- Háziállatok	19	4. Földművelés és állattenyésztés	35	7 - Utazás	51	10 - Toklámpás
5	1 - Hónapok - Évszakok	20	5. Anyák napja	36	7 - Diafilm ajánlatok	52	10 - Élő állatok
6	2 - Napok - Óra	21	5. Evzáró - Piknik	37	7 - Ma csak játék	53	11 - Értékszervek
7	2 - Ellentétek - Irányok	22	5. Gyümölcsök	38	8 - Iskolába megyek	54	11 - Székelykeresztények
8	2 - Mesterségek	23	5. Gyűjtés	39	8 - Szt. Istvánnap, Királyok	55	11 - Hullatató fák - Szt. Mártonnap
9	2 - Medve - Tavaszjólás	24	5. Madarak - fák	40	8 - Székelykeresztények	56	11 - Hálaadás, Disznótör
10	2 - Számok 20	25	5. Iskolaérettségi szűrés	41	8 - Székelykeresztények	57	11 - Dinoszauruszok
11	2 - Tavaszi virágok - Pillangók	26	5. Sportok	42	9 - Bemutatkozás, nevek, megszólítási illem	58	11 - Tűzoltók
12	3 - Szabadidő	27	6 - Rovarok	43	9 - Népzene, népmese napja	59	12 - Kontinensek
13	3 - Március 15	28	6 - Apák napja	44	9 - Népzene, népmese napja	60	12 - Bolygók
14	3 - Húsvéti népszokások	29	6 - Pünkösöd - Szt. Ivánéji tűzugrás, f	45	10 - Időjárás	61	12 - Adventi ünnepek
15	3. Víz körforgása	30	6 - Híres emberek	46	10 - Időjárás	62	12 - Karácsonyi program
		31	6 - Aratás	47	10 - Öltözködés		12 - Mikulás
			6 - Járművek -Közlekedés				

Hagyományos
óvodai
foglalkozások
témái

DMOIESZ óvodai
foglalkozás-
tervek

Gyermek egyéni
érdeklődési köre

Közoktatási
tankönyvek
szókincse

Szókészlet

3 általános iskolai
tankönyv (Mozaik
kiadó)

ABC-ház Ábécéskönyv 1. osztály: Hernádiné (2016)
Mesék az ABC-házból 1. osztály: Hernádiné (2016)
Környezetünk titkai 1. osztály: Árvainé et al. (2019)

30 magyar
anyanyelvű 6-7 éves
gyermek spontán
beszéde

GABI adatbázis: Bóna et al. (2014)
Saját gyűjtés: Neuberger (2014)

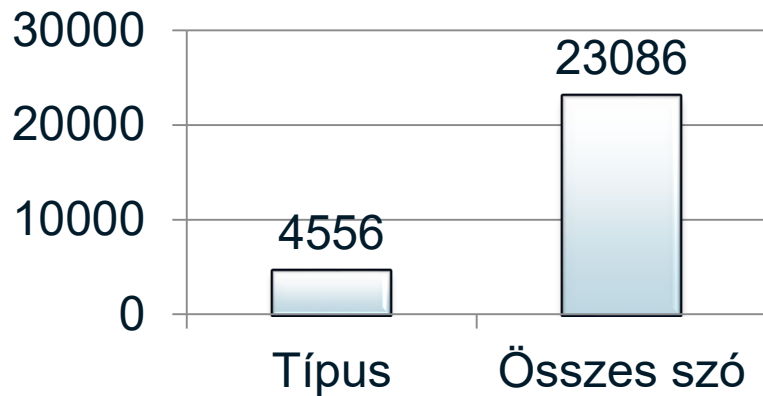
30 DMOIESZ
programterv

Módszer

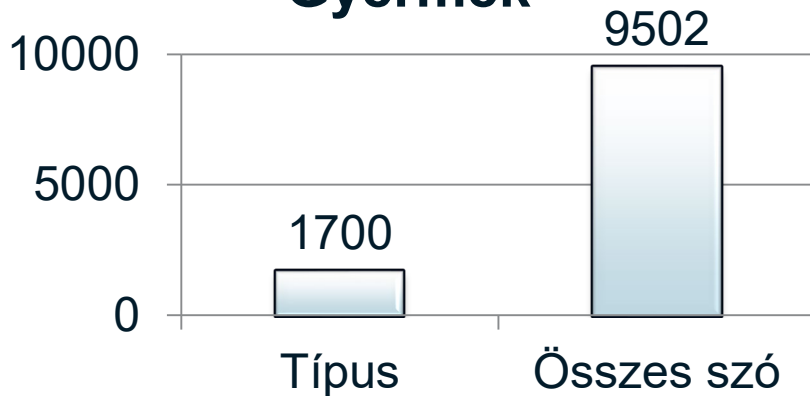
- * Kvantitatív elemzés
  - * Összes szóelőfordulás és típusok száma
  - * Szógazdagság, szógyakoriság
  - * Tartalmas és funkciószavak aránya
  - * Szófaji eloszlás
- * Típus-példány (type-token) arányszámítás
- * Szótövezés, morfológiai elemzés, szófaji kategorizálás – HuSpaCy (Orosz et al. 2022)

Az összes szóelőfordulás és a különböző szavak száma

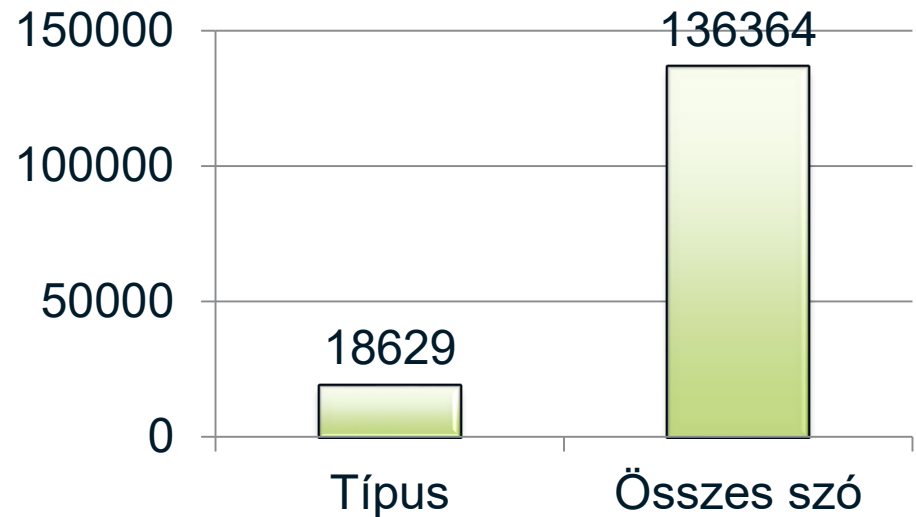
Tankönyv

Gyermek

Programterv

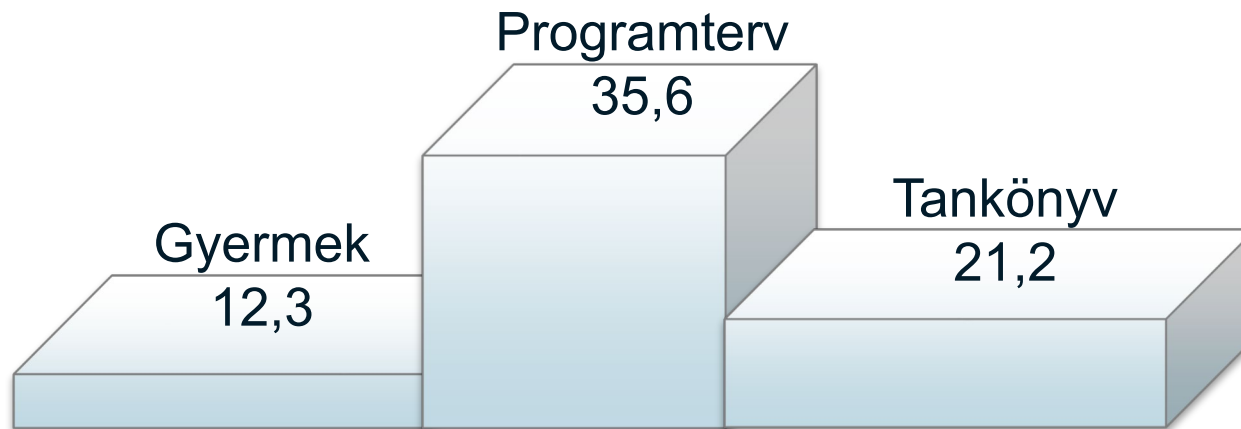

Szógazdagság

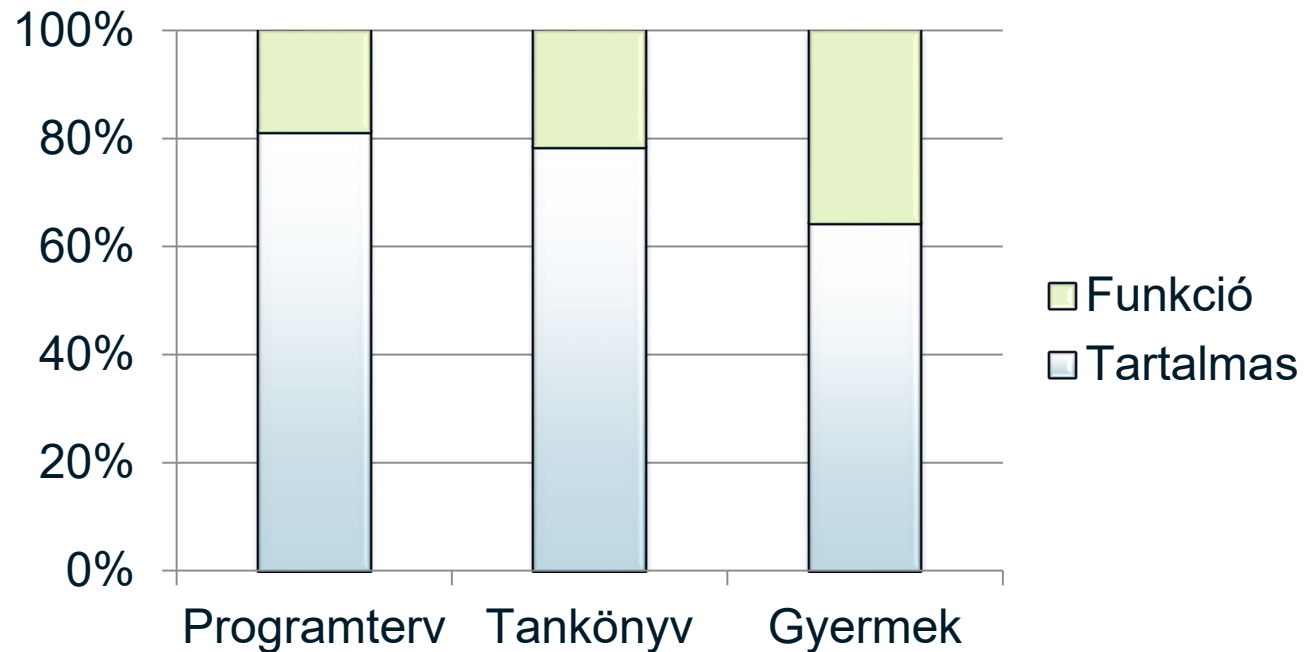
Típus/példány arány →
Szofisztikált típus/példány arány

(Larsen-Freeman & Cameron 2008; Jessner et al. 2020)

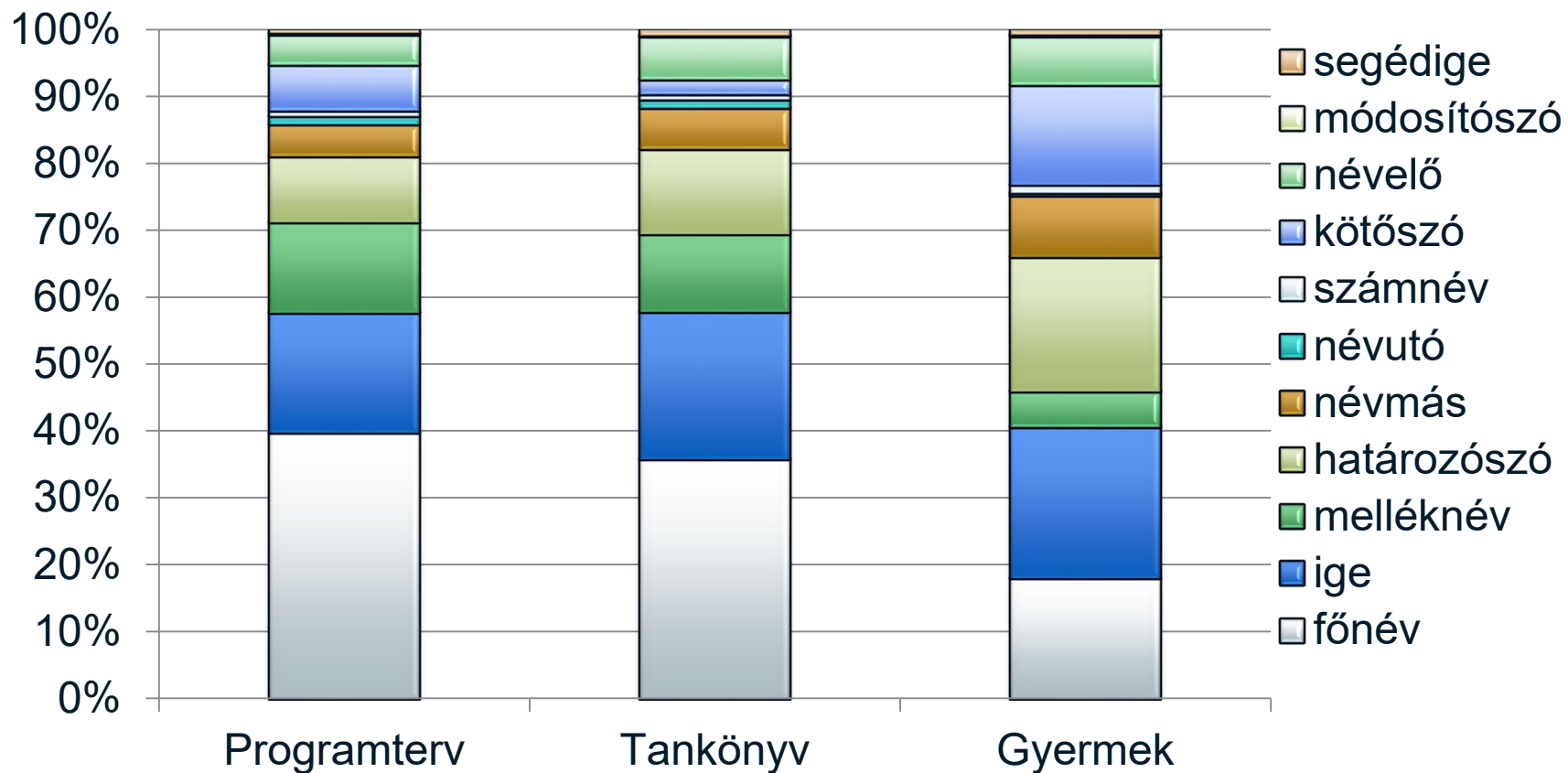
$$\text{STTR} = \frac{\text{type}}{\sqrt{2 * \text{token}}}$$

Tartalmas és funkciószavak

Szófaji megoszlás

Átfedő szavak

gyerek, mama, gondolkozik, készít, magas, mindig, persze

*nőstény, mosakszik,
apró*

Programtervek

Tankönyv

*kötélhúzás, spórol,
árnyjáték, galád,
pózol, koordinált*

*szilárd, színtelen, tolat,
térül, metró, mohó*

15246

2328

1466

330

725

37

*unokatestvér, palánk,
harcol, dupla*

*zsömle, szörny, hazudik,
imád, menő*

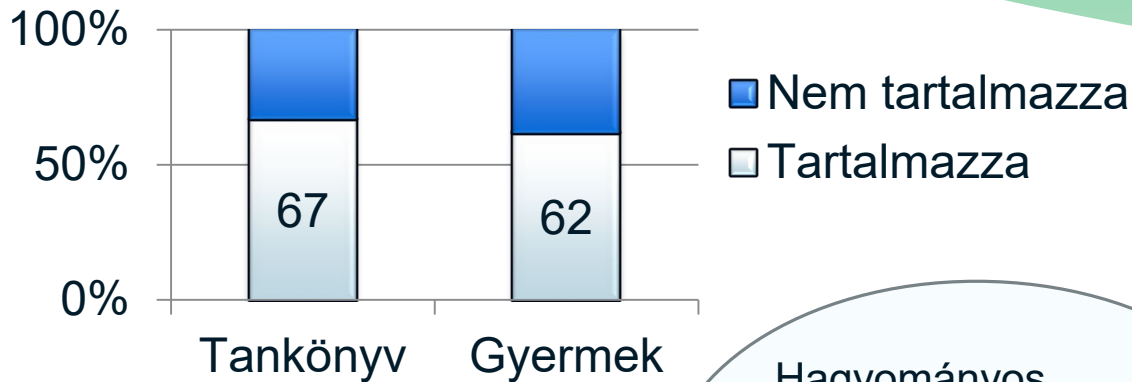
606

Gyermek

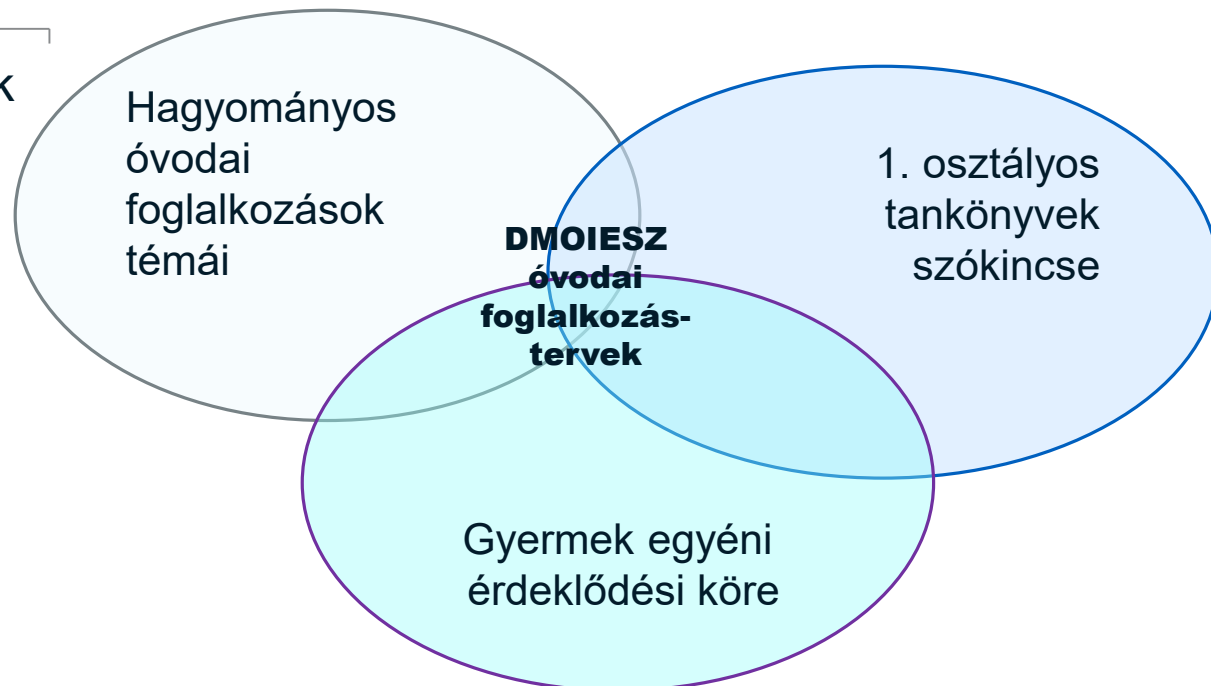
*répaleves, rendőrösdí, társasozik,
cicázik, versel, mászóházik*

Összefoglalás

Mekkora az átfedés?

Szófaji megoszlásban
tankönyvek mintáját követi
Szógazdagságában
kiemelkedő

Kitekintés

- * Új szavak beépítése
- * Szókincs felmérése
- * Szókincsfejlesztés kiemelt szerepe a nevelés-oktatás minden szintjén, az anyaországban és a külföldön egyaránt

A csapat

DMOIESZ MAGYAR KULTURÁLIS ÉS NYELVI ALAPOZÓ PROGRAM FEJLESZTŐCSAPATA 2020-2021

Dr. Kerekes Judit

Gagnon Eszter

Pintér Szabina

Dr. Neuberger Tilda

Szent-Gály Viola

Beszteri Éva

Dr. Pálfi Sándor

Vargáné dr. Nagy Anikó

Nyitrai Zsuzsa

Abonyi Zsuzsa

Pizzaro-Vilmos Petra

Gyulassy Hites Kati

Tóthné Elek Kati

Havlikné Rácz Andrea

Pálfi Pálma

Szöllösi Tamás

Forgács Dorina

Brockhouser
Mató Katalin

Szabó Misi

Elischer Krisztina

Bartha Gyöngyi

Nagy Szilvia Beáta

Hornyán Anna

Szakál Vivien

Dr. Buglyóné Tóth Éva

Dr. Jakab Tünde

Szász Klára

Dr. Vicsacsán
Réka

Sági Zsuzsi

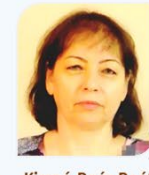
Kövérné Toldi Zita

Pánczél Réka

Tóthné Kollár Kata

Kissné Poór Beáta

Katus Györgyné

Bánhídi Anita

Rácz Ildikó

Köszönjük a figyelmet!

www.amit-ny.org

neuberger.tilda@nytud.hu

www.ovisterv.org

ovisterv@gmail.com

Irodalom

Bóna J. – Imre A. – Markó A. – Váradi V. – Gósy M. 2014. GABI – Gyermeznyelvi beszédadatbázis és információtár. *Beszéd kutatás 2014*. 246–251.

Grosjean, F. (1992). The bilingual & the bicultural person in the hearing & in the deaf world. *Sign language studies*, 77(1), 307-320.

Jessner, U., Oberhofer, K., & Megens, M. (2021). The attrition of school-learned foreign languages: A multilingual perspective. *Applied Psycholinguistics*, 42(1), 19-50.

Larsen-Freeman, D., & Cameron, L. (2008). *Complex systems and applied linguistics*. Oxford: Oxford University Press.

Neuberger, T. (2014). *A spontán beszéd sajátosságai gyermekkorban*. Budapest: ELTE Eötvös Kiadó.

Orosz, G., Szántó, Z., Berkecz, P., Szabó, G., & Farkas, R. (2022). HuSpaCy: an industrial-strength Hungarian natural language processing toolkit. *arXiv preprint arXiv:2201.01956*. <https://arxiv.org/pdf/2201.01956.pdf>